

O'quvchilarida Hayot Faoliyati Xavfsizligi Ko'nikmalalarini Shakllantrishda Sinfdan Tashqari Ishlarni Tashkil Etishning Nazariy Asoslari

Ismoiljon Raxmonov Alisher o'g'li¹

Annotatsiya: Har qanday davlatning boyligi nafaqat tabiiy boyliklar yoki moddiy-madaniy boyliklar, garchi ular juda muhim bo'lsa-da, eng avvalo, xalq, mamlakat aholisi ekanligiga bugun hech kim shubha qilmaydi. Binobarin, jamiyatning bugungi ahvoli, uning rivojlanishining eng muhim sur'ati inson va uning xavfsizligi va salomatligi, uning xavfsiz yashashi muhim.

Tayanch so'zlar: hayot faoliyati xavfsizligi, sinfdan tashqari ishlar.

Kirish. O'quvchilarni turli tabiatdagi xavf-xatarlardan asrash bilan bog'liq murakkab va serqirra vazifalarni hal etishning, jamiyatimiz va davlatimiz oldidagi bu vazifalarni muvaffaqiyatli amalga oshirishning eng muhim sharti – bu insonni oldindan ko'ra oladigan, oldindan ko'ra oladigan shaxsni shakllantirishdir. va kundalik hayotdagi xavf-xatarlardan qoching va agar kerak bo'lsa, xavf sharoitida malakali harakat qiling. Jamiyat yosh avlod, ayniqsa, Maktab o'quvchilarni xavfsizligiga talablarni kuchaytirmoqda. Shubhasiz, bolaning hayoti xavfsizligi uchun birinchi navbatda oila mas'uldir. Biroq, uzoq vaqt davomida o'quvchi maktabda bo'ladi, shuning uchun o'quvchilarni hayot xavfsizligi sohasiga oid masalalarga o'rgatish, ya'ni ularda xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish uchun ta'lim tizimining roli va mas'uliyati ortib bormoqda.

Yuqorida ta'kidlanganidek, "sinfdan tashqari, sinfdan tashqari ishlar maktab ta'lim jarayonining ajralmas qismi, o'quvchilarning bo'sh vaqtini tashkil etish shakllaridan biri hisoblanadi. Sinfdan tashqari ishning yo'nalishlari, shakllari va usullari amalda bolalarning qo'shimcha ta'limi bilan mos keladi. Maktabda ta'lim yo'nalishi, fan to'garaklari, ilmiy jamiyatlar tashkil etish, shuningdek, badiiy ijod, texnik ijod, sport va boshqalarni rivojlantirishga ustunlik beriladi".

"Sinfdan tashqari ish" tushunchasini chuqurroq va aniqroq ochib berish uchun o'quvchilarning bo'sh vaqtlari sohasidagi tadqiqotlarga murojaat qilaylik. V.A. o'quvchilarning bo'sh vaqti haqida ko'p o'ylandi. Suxomlinskiy o'quv fanlari orqali ham, bo'sh vaqtlarida o'zlari yoqtirgan narsa bilan shug'ullanish jarayonida ham yaxlit shaxsni tarbiyalash uchun sharoit yaratishni zarur deb hisoblagan. U darslar bolaning barcha vaqtini va fikrlarini egallamasligi kerakligiga amin edi. O'qituvchi talabani o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishi mumkin bo'lgan qiziqish kasbini topish istagini qo'llab-quvvatlashi kerak. ijtimoiy qobiliyatlar va ijobiy ijtimoiy energiya

"Yoshlarni, shu jumladan maktab o'quvchilarini ijtimoiy tarbiyalashning muhim yo'nalishi bo'sh vaqtdir", deydi V.V. Polukarov. U ta'kidlaydiki, «bo'sh vaqt sohasida, xuddi mehnatda bo'lgani kabi, inson shakllanadi, uning ehtiyojlari shakllanadi, uning muloqoti sodir bo'ladi. muayyan hayotiy qadriyatlarga munosabat». Maktab o'quvchilari uchun to'garak faoliyatini tashkil etish bo'yicha tadqiqotida V.V. Polukarov ijtimoiy rivojlanishning umumiy jarayonida muhim rol o'ynaydigan "ijtimoiy tarbiya" amalga oshiriladigan o'quvchilarning bo'sh vaqtlari sohasini o'z ta'siri bilan qamrab oladigan pedagogik jihatdan tashkil etilgan muhit sharoitlari haqida gapiradi. o'sib kelayotgan avlodlarni, "O'z navbatida, muvaffaqiyatli ijtimoiylashuv shaxs rivojlanishining yaxlit jarayonining eng muhim omillaridan biridir. O'quvchilarni bo'sh vaqtlarida ish bilan ta'minlash muammosini hal qilish xavfli xatti-harakatlarning oldini olish va ularni tashqi tahdidlardan himoya qilish usuli sifatida qaraladi. A.V. ga ko'ra sinfdan tashqari ishlar. Popkov, har bir o'quvchi uchun o'qituvchi-ustoz

¹ Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

tomonidan ishlab chiqilgan muammolarni hal qilishga qaratilgan. Ushbu vazifalar shaxsni rivojlantiruvchi, kognitiv, axloqiy, ijtimoiy va boshqalarga ega bo'lishi mumkin. Sinfdan tashqari ishlar barcha ierarxik talablarga javob beradigan imkoniyatlar tizimini tashkil qilish orqali o'quvchilarning ko'p qirrali faoliyatini rag'batlantirish uchun noyob salohiyatga ega.ularning individual ehtiyojlari kompleksidir.

O'quvchilarda hayot faoliyati xavfsizligi ko'nikmlarini shakllantirish bo'yicha sinfdan tashqari ishlarning mazmuni, A.V. Popkov, etarli variantlar va misollar mavjud. Albatta, munozaralar, konferentsiyalar, ekskursiyalar, mavzuli kechalar, hozirgi modaga aylangan tok-shoular, materiallarni keyinchalik muhokama qiladigan video sessiyalar va hokazolar ommabop shakllar qatorida qoladi. Lekin ta'limning barcha vazifalari hal etilganda shakl doimo e'tiborni tortadi. Jarayonni bitta "tayoq" ga bog'lash mumkin, bu erda sinf va darsdan tashqari ishlar o'rtasida bog'liqlik mavjud. Biz yosh o'quvchilar bilan xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha sinfdan tashqari ishlar tizimini yaratishda muallif tomonidan bildirilgan fikrlardan foydalandik.

Sinfdan tashqari ishlarni ta'riflash bo'yicha shunga o'xshash nuqtai nazar V.V.ning ilmiy tadqiqotlarida keltirilgan. Belova, V.A. Berezina, E.B. Evladova, V.A. Karakovskiy, Z.I. Kargina, V.V. Kosovoi, E.G. Kostyashkina, L.G. Loginova, N.N. Mixaylova. Olimlar ta'lim muassasalaridagi sinfdan tashqari ishlarni qo'shimcha ishlarni amalga oshirish orqali maktab o'quvchilarini tarbiyalash va tarbiyalashning maqsadli jarayoni deb hisoblaydilar.

Olimlar sinfdan tashqari ishlarni asosiy ta'lim dasturlari doirasidan tashqarida qo'shimcha ta'lim xizmatlari va axborot-ma'rifiy tadbirlar bilan ta'minlash jarayoni sifatida izohlaydilar. Ularning ta'kidlashicha, sinfdan tashqari ish deganda, asosan, maktab o'quvchilarining bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishga bo'lgan ehtiyojini qondirish (bayramlar, oqshomlar, turli o'yinlar) uchun darsdan tashqari vaqt davomida sinf, o'quvchilar guruhi bilan tashkil etilgan faoliyat tushuniladi; maktab ishtiroki qanday o'zini o'zi boshqarish va ijtimoiy foydali faoliyatda, bolalar jamoat birlashmalari va tashkilotlarida. Sinfdan tashqari ishlar o'qituvchilarga o'z palatalarida potentsial imkoniyatlarni aniqlash imkonini beradi va resurslar, bolaga ularni amalga oshirishga yordam beradi. Sinfdan tashqari ishlar bir sinf yoki o'quv parallelligidagi bolalarning norasmiy muloqoti uchun sharoit yaratadi, aniq ta'lim va ijtimoiy-pedagogik yo'nalishga ega (munozara klublari, qiziqarli odamlar bilan uchrashuvlar kechalari, ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan holatlar, harakatlar). Sinfdan tashqari ishlar yaxshi imkoniyatdir sinfda, o'quvchi o'rtasida shaxslararo munosabatlarni tashkil etish qobiliyatini va o'qituvchi, o'quvchilar jamoasi va talabalarning o'zini o'zi boshqarish organlarini yaratish. Sinfdan tashqari ishlar jarayonida maktab o'quvchilarining umumiy madaniy qiziqishlarini rivojlantirishni ta'minlash, o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashish mumkin.

Sinfdan tashqari ish o'ziga xos ko'rsatkichlarga ega: maktab o'quvchilarining maktabdan tashqari mashg'ulotlarda qatnashish chastotasi ishtirokchilar soni va tarkibi maktabdan tashqari birlashmalar (maktab miqyosida, sinf, guruh, notekis yosh, qiziqishlar bo'yicha farqlanadi); o'qituvchilarning maktab o'quvchilari bilan o'zaro munosabatlarining tabiati (o'qituvchining etakchi roli, birgalikdagi hamkorlik, bolalarning to'liq mustaqilligi); optimal kombinatsiyasimaktabdan keyin bolalarning darslarda ixtiyoriyligi va majburiy ishtiroki; yetarlitashkiliy-pedagogik shakl va vositalarning aniq xilma-xil majmui o'quvchilarning yosh xususiyatlarini, qiziqishlari va moyilliklarini hisobga olgan holda tarbiyaviy ishlar hisoblandi.

Ushbu bayonotdan kelib chiqib, biz o'rganishimiz uchun quyidagi ko'rsatkichlarni aniqladik: haftalik darsdan tashqari mashg'ulotlar, qiziqishlari bo'yicha farqlangan ishtirokchilarning guruh tarkibi, o'qituvchi va maktab o'quvchilarining birgalikdagi hamkorligi, bolalarning maktabdan keyingi mashg'ulotlarda ixtiyoriy ishtiroki, maktabdan tashqari mashg'ulotlarning turli shakllari to'plami. kichik yoshdagi o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlash.

Umumiy ta'lim muassasasida o'smirlar bilan sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish shartlari asosiy tamoyillarini belgilab bergan:

- maktab o'quvchilari hayotini demokratlashtirish tamoyili;

- pedagogik jarayon ishtirokchilari o'rtasidagi munosabatlarni insonparvarlashtirish tamoyili;
- maktab o'quvchilarining sinf va maktabdan tashqari faoliyatini birlashtirish printsiipi;
- tarbiyaviy ishlarni optimallashtirish tamoyili;
- o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishni individuallashtirish va differentsiallashtirish printsiipi.

Biz ushbu tamoyillarning aksariyatidan o'quvchilar bilan xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilishda foydalandik. Masalan, boshlang'ich sinf o'quvchilari hayotini demokratlashtirish bolaning mustaqil, faol, ijodiy faoliyatga intilishini rag'batlantirish sifatida qaraldi. Sinfdan tashqari ish maktab o'quvchisining shaxsini rivojlantirishni rag'batlantiradi, unda jamiyatimizning to'la huquqli fuqarosi, o'z hayoti va sog'lig'i uchun erkinlik va mas'uliyatga ega bo'lgan, uning xavfsiz hayotini ijodiy yaratish imkoniyatlariga ega bo'lgan fazilatlarini shakllantiradi. va o'z-o'zini anglash. Demokratlashtirish kichikroq o'quvchini sinfdan tashqari ishlarga jalb qilish va jalb qilishni o'z ichiga oladi, chunki samarali, ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan mehnatga jalb qilingan o'quvchigina o'z fazilatlarini yaxshilaydi, bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi; xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Ushbu pozitsiya bizga kichik yoshdagi maktab o'quvchilarida xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik shartlaridan birini aniqlashga imkon berdi. Sinfdan tashqari ishlar jarayonida: yosh o'quvchilarni yosh xususiyatlari va o'quvchilarning individual rivojlanish suratlari asosida xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini rivojlantirish jarayoniga jalb qilish.

O'quvchilar bilan sinfdan tashqari ishlarni demokratlashtirish pedagogik jarayon ishtirokchilari o'rtasidagi munosabatlarni insonparvarlashtirish bilan chambarchas bog'liqdir. Maktab o'quvchilarida xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini maqsadli shakllantirish ularda o'zlariga, atrofdagilarga, tabiatga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishni rivojlantiradi. Xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha darsdan tashqari ish jarayoni bolalar uchun o'zaro ishonch va hurmatni his qilganda, kattalar bilan ishbilarmonlik aloqalarini kengaytirganda va chuqurlashtirganda, ularning bilim, ko'nikma va ko'nikmalarini to'ldirganda ham intellektual, ham hissiy jihatdan jozibali bo'ladi. faqat fanning turli sohalarida, balki o'z hayotini xavfsiz tashkil etishda ham.

Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarda xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishga eng maqsadli va samarali ta'sir ko'rsatadi, agar u nafaqat tegishli bilimlarga ega, balki pedagogik vaziyatni, aniq bolalar jamoasini chuqur his qilish qobiliyatiga ega bo'lgan o'qituvchilar tomonidan amalga oshirilsa, va har bir bolaning individualligi, o'quvchilar bilan sinfdan tashqari ish uchun to'g'ri tanlangan material, bolalar bilan ishlashning aniq tanlangan usullari va shakllari, agar o'qituvchi optimal tanlash usuliga ega bo'lsa, sinfdan tashqari ish uchun eng yaxshi variantni maqsadli izlasa, mumkin. Shunday qilib, maktab o'quvchilarining sinfdan tashqari ishlar jarayonida xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishning yana bir pedagogik sharti aniqlandi:

Ota-onalar va boshqa oila a'zolari xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha o'quvchilar bilan sinfdan tashqari ish jarayonining to'liq ishtirokchilaridir. Bunda biz maktab negizida o'quvchilar va ularning ota-onalari birgalikdagi faoliyatini tashkil etish va ularni o'qituvchilar bilan birgalikda yagona pedagogik tashkilotga birlashtirish zarurligini asoslab berdi. "Maktab oilaning, oila esa maktabning davomi bo'lishi kerak" O'qituvchilar, ota-onalar va bolalar o'rtasidagi hamkorlikning maqsadi xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini eng muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni ta'minlash uchun maktab o'quvchilarining hayotida norasmiy do'stona muhit yaratishdir. Tadqiqot muammolarimizni hal qilish uchun o'qituvchilar va ota-onalarning sinfdan tashqari ishlardagi hamkorligi pedagogik yordam kompleksini tashkil etdi va quyidagi yo'nalishlarda muvaffaqiyatli amalga oshirildi:

- ota-onalarning bolalar bilan qo'shma sinfdan tashqari ishning turli shakllarini tashkil etishda bevosita ishtiroki;
- o'qituvchilar va tadqiqotchilarga sinfdan tashqari ishlar uchun binolarni jihozlashda, bolalar bilan birgalikda qo'llanmalar tayyorlashda yordam berish;

- ota-onalarning o'quvchilarning bilim va tajribasini bolalarga o'tkazish uchun xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini rivojlantirish jarayoniga qiziqishi;
- oilaviy ta'lim sohasida o'quvchilarning xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha sinfdan tashqari ishlarda hamkorlikni o'tkazish;
- ota-onalarning hayot xavfsizligi bo'yicha qo'shimcha bilim olishga bo'lgan ehtiyojini rivojlantirish va xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish.

Shunday qilib, biz o'quvchilarning xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishning quyidagi pedagogik shartini aniqlashga muvaffaq bo'ldik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Hayot faoliyati xavfsizligi // Huquqiy va ko'rsatma materiallari to'plami. - Rostov-na-Donu, 1998 yil.
2. Inson xavfsizligi. Hayot xavfsizligi kursida o'qituvchilar uchun qo'llanma. Milliy va xalqaro xavfsizlik fondi. - M., 1994 yil.
3. Berulava M.Hi. Umumiy: ta'limni insonparvarlashtirishga didaktik yondashuvlar //Pedagogika^ 1994 v No 5; - 21-25-betlar.
4. I.Nigmatov, M. Tojiyev, Favqulodda vaziyatlarda fuqora muhofazasi. Toshkent-2011. B.16-17
5. Sh. Karimov. Hayotiy faoliyat xavfsizligi.o'quv qo'llanma. Termiz.2012. 24-b
6. B.X.Jurayev. Hayot faoliyati xavfsizligi. Modulli elektron o'quv-uslubiy majmua. Qarshi-2023. 75-B

